

Adamov Peter iz Zgornjih Danj (1922–2007)

Marija Gasser

V vaseh pod Ratitovcem so živeli nekateri zelo posebni ljudje

1. novembra 2007 se je zaključilo življenje Petru Jenšterlu, Adamovemu iz Zgornjih Danj. Rodil se je 2. 8. 1922 v svoji rojstni hiši v Zgornjih Danjah materi Mariji, po domače Fidlarjevi iz Zabrda, in očetu Nikolaju. Pogosto je govoril o svoji materi. Vedno je povedal tudi, kako je bila lepa. Usoda jim ni bila naklonjena. Rodil se je v družini štirih otrok. Večkrat je povedal in ni se mogel načuditi svoji materi, kako je mlajšega, bolnega brata Silvestra (1923–1929) pustila doma, sama pa odšla v trgovino v Sorico "fasat". Brat je kot mali deček preboleval ošpice. Ko je mati prišla domov, ga je dobila popolnoma brez obleke. Zunaj je opazoval druge otroke, ki so se sankali. Ponovno je hudo zbolel, zdravil ni bilo in ni preživel.

Pripovedoval mi je tudi o sestri Justini (1919–1921), ki pa je baje padla z drevesa že pred njegovim rojstvom. O njej mi je večkrat pripovedoval, podatke sem dobila tudi v rojstni in mrliški knjigi v Sorici, drugega ustnega izročila pa ni.

Zelo dolgo je nosil slušni aparat. Povedal mi je, da je po vsej verjetnosti oglušel kot triletni fantič. Pri sosedovih (Balantovih) so imeli dekleta. V takratnih časih je bila navada, da so fantje dvorili dekletom tako, da so jim hodili prepevat na okno. Vsi v hiši so hoteli slišati, zato so se gnetli pri odprtem oknu, zanj pa ni bilo prostora.

Šel je v zgornjo hišo, odprl okno in padel skozi. Teta Neža, ki je stanovala spodaj, je slišala zamolkel

pok. Pobrala je fantiča, za katerega so mislili, da je umrl, in ga odnesla noter. Spomni se, da so se pogovarjali, da bodo šli jutraj v Sorico po duhovnika. Ponoči pa je začel jokati in brcati in šele nato so ga obvezali. Imel je več ran po nogi, rami in glavi. Šele kasneje so ugotovili, da slabo sliši, ker na paši ni slišal zvončka. Peter je za svojo gluhoto krivil prav ta dogodek.

Peter je že kot šestleten deček znal brati, naučila ga je sorodnica Neža. Črke so se mu zdele kot bolhe. Potem je veliko časa preždel ob knjigah. Za otroke iz Zgornjih Danj je bila šola v Zabrdru. Učil jih je učitelj Martin Železnik. Kmalu je opazil, da je Petra treba bolj zaposliti, zato mu je dal kar različne knjige. Spomni se, da je bral, kadar koli je mogel. Ko sta z očetom delala, je, če je mogel, izkoristil vsak prosti trenutek, da je skočil v hišo in bral. Oče pa ga nikoli ni kaj dolgo iskal in ga je s šibo prignal nazaj ven. Ni se mogel načuditi, da ga ni nikoli vprašal, kaj bere. Bral je knjige, ki takrat niso bile zanj. Prebral je vse, kar je bilo možno, in z zanimanjem prisluhnil pogovorom odraslih, ki pa se niso menili za zvedavega otročaja. Vedno je znal povedati, kaj je slišal, kaj vse je prebral. Prebral je tudi pošto učitelja Železnika, ki mu jo je ta zaupal, da jo odnese na pošto v Sorico. Računati ga je naučil oče pred vstopom v šolo, ko mu je že kot šestleten pomagal meriti les.

Starša sta kmalu po drugi svetovni vojni umrla, verjetno zaradi gripoznih obolenj. Do leta 1980 je živel z bratom Jožetom (1920–1980), s katerim sta si delo kar dobro razdelila. Peter je precej uspešno vodil gospodarske posle, Jože pa se je držal bolj v hiši in opravljal gospodinjska dela. Jože je leta 1980 zaradi bolezni v starosti šestdeset let umrl. Peter ga je ves čas daljše bolezni skrbno negoval.

Peter mi je pripovedoval, da je bil njegov ded izjemno dober gospodar. Na planini je sezidal hlev, kjer je imel do pozne jeseni živino. Hlev je imel jasli, zgoraj pod streho pa je shranil seno, ker ni bilo dovolj paše, in je s tem privarčeval pri krmi. Že Petrov oče je bil pravi inovator v izumljanju ledinskih imen: Nebesa, *Caberbabjibritof* – Zauberweibfriedhof; pokopališče čarovnic. To je prostor v robih Holc-

kovla, pod potjo Zgornje Danje–Perštonga. Tudi ded je dobro govoril nemško, bil je ključar, vaški veljak. Naredil je mlin. Pripovedoval mi je tudi o stricu, ki je zaradi bolezni oslepel že kot deček.

Vmes je posegla druga svetovna vojna. Nikoli se ni pridružil nikomur. Med vojno ga ni nihče nikjer videl. V dveh letih ga je sosed Slavko trikrat videl skozi špranjo na podu in enkrat na oknu, čeprav sta bili hiši deset metrov narazen. Ko so Nemci odšli, je bil z dvema berglama, naslednji dan z eno, tretji dan pa se je ves bled sončil pri kozolcu. Partizani in Nemci so ga pustili pri miru, ker ga ni nihče v vasi zatožil. Zdravnica dr. Strnadova mu je dala potrdilo, da je nesposoben za vojaško službo. S posebno mastjo je mazal sklepe, da so pokali. Adamov oče je dal Nemcem približno tristo kilogramov težkega vola, da se jim je s tem nekako oddolžil za Petra. Po vojni so ga mobilizirali, da je bil nekaj časa na straži v Škofji Loki. O teh težkih dogodkih ni rad pripovedoval. Bil je zelo pošten in verodostojen. Povedal je, da je bilo na škofjeloškem gradu po vojni izjemno težko, da je bilo še kar znosno, dokler niso prišli ...

Po vojni je bil eden najboljših "furmanov". To je bil takrat zelo donosen posel.

Po vojni sta z bratom Joškom kljub prepovedi strojila kože, vedno le ob dežju, da ni zaudarjalo. Vse potrebno sta naredila v hlevu. Odkupovala sta kože. Vlak jih je v pletenih kovčkih pripeljal v Podbrdo, kjer sta jih naložila na voz in odpeljala v Zgornje Danje. V gozdu sta nabrala lubje, ga zrezala na koščke, ob dežju pa sta to izlila v potok. Zdelo se mu je čudno, da nihče od vaščanov tega ni opazil, ker je zaudarjalo in koščki lubja so ležali okrog po travniku, po katerem je poplavljal potok.

Kmalu po drugi svetovni vojni mu je v Zgornjih Danjah s pomočjo modre galice prvemu zasvetila elektrika.

Že v osemdesetih letih je ostal sam, brez družine, le z daljnimi sorodniki. Bil je posebnež, naravno inteligenčen in inovator. Petra sem poznala kar tretjino stoletja. Do ljudi, posebno pa še do nasprotnega spola, je bil zelo nezaupljiv. Zelo težko sem od njega kar koli izvedela. Imel je izvrsten spomin za

dogodke, letnice, imena. Nekoč sem si zato poskusila podatke zabeležiti, a mi tega ni dovolil, več kot leto dni ni spregovoril o svoji preteklosti. Kasneje mi je zopet pripovedoval, odvisna pa sem bila le od spomina. Razumel in govoril je nemško in knjižno slovensko. Z zanimanjem je prebral Toporišičevo slovnico in ji sledil do poznih let.

Sledil je napredku in novostim. Med prvimi je imel kolo, med prvimi se je vozil z motorjem. Izgovarjal se je, da se ni poročil zato, ker ni bilo normalnih pogojev, bilo ga je sram, da bi pripeljal ženo v tak razpadajoč kraj.

Za dolino, odhod v Sorico, se je odločil leta 1980, ko mu je umrl brat Jože in ker iz Zgornjih Danj ni mogel dostavljati izdelkov svojim kooperantom. Takrat je bil že zelo uspešen podjetnik. Zaradi obilice snega pozimi se je odločil, da zgradi hišo v Sorici. V pritličju je imela delavnico po vseh takratnih normativih. Sam je večkrat dejal: "Hiša ima vse, kar sodoben človek potrebuje."

Mnogo ljudi ga je imelo za čudaka, v bistvu je bil res posebnež. Zavedal se je svoje inteligentnosti, vedno je iskal nekaj novega. Živel je večinoma sam, nikoli osamljen, okolica ga ni nikoli razumela, pa tudi on se ni posebno trudil, da bi jo razumel. Res je bil samozadosten. Težko in redko je sprejel mne-

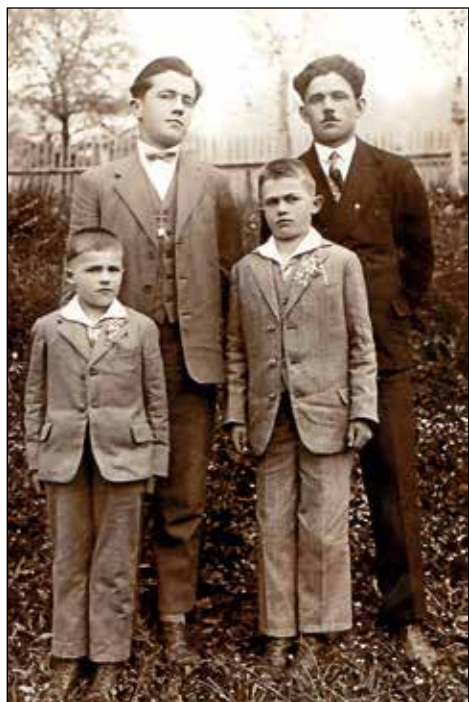
nje drugega. Marsikoga je močno presešel. Živel je sam tudi zato, kot je sam tolmačil, ker je vedno vedel, kaj dela. Po njegovem se ljudje namreč družijo samo zato, ker nimajo kaj početi. Tudi tu je treba imeti mero. Družba nudi površnost, tako mi je večkrat razlagal. Zanj je bilo živeti samsko življenje prednost. To je bila njegova razlaga, njegovo prepričanje, njegova miselnost, vedno je imel prav. Samkost mu je nudila samostojnost in neodvisnost. Ni mogel iz svoje kože, naredil je tisto, kar je čutil, in se ni oziral na ljudi. Bil je korekten, človek pokončne drže, poštenjak, kar je obljubil, je do minute natančno tudi izpeljal. Vsakemu je v obraz povedal, kar mu gre. Imel je dobro razvito intuicijo. Nikoli se ni počutil osamljenega, le zadnji mesec življenja je želel ves čas nekoga ob sebi. Vrata in okna v družbo si je odpiral sam.

Vse je naredil sam. Skonstruiral je stroj za izdelavo zobotrebcev, ki je deloval brezhibno. Več let je na strojih oz. na napravah, ki jih je sam izdelal, pogodbeno delal za Iskro v Železnikih.

Če imaš kaj početi, je življenje prekratko, tako kot je bilo prekratko Petrovo življenje. Živel je v nepravem času, kljub častitljivim 85 letom je prezgodaj zapustil ta svet, ker je imel še veliko "pogruntavčin", še veliko njegovih zamisli mu je ostalo neuresničenih.

Zgornje Danje
leta 1930.
Foto: arhiv
Marije Gasser

Od leve proti desni: Peter in brat Jože pri birmi leta 1930, zadaj levo boter Franc Gasser, drugi boter nepoznan. Foto: arhiv Marije Gasser

Petrovih 23 let. Foto: arhiv Marije Gasser

Peter Čufer, Peter Jenšterle, Jože Jenšterle v Zgornjih Danjah pred Adamovo hišo leta 1975. Foto: arhiv Marije Gasser

Zadnje slovo brata Jožeta Jenšterla leta 1980. Verjetno poslednji, ki so ga na pokopališče v Sorico pospremili s konjem. Za njim takrat zadnji prebivalci Podgor. Foto: arhiv Marije Gasser

V delavnici v Sorici je skonstruiral več strojev. Foto: arhiv Marije Gasser

Delo v hiši v Sorici.
Foto: arhiv Marije Gasser

Hiša v Sorici. Foto: arhiv Marije Gasser

Med sosedi v Zgornjih Danjah. Foto: arhiv Janeza Beguša